

Rechten in de psychiatrie

Informatie over een gedwongen opname

Inhoud

1. De inbewaringstelling	pag 2
2. De rechterlijke machtiging	pag 4
3. Na de rechterlijke machtiging: ontslag of verlenging	pag 5
4. De rechterlijke machtiging op eigen verzoek	pag 6
5. De voorwaardelijke machtiging	pag 6
6. Zelfbinding	pag 6
7. Ongedaan maken van een rechterlijke machtiging	pag 6
8. Recht op schadevergoeding	pag 7
9. Meer informatie	pag 7

Niemand wil tegen zijn zin in een psychiatrisch ziekenhuis terechtkomen. Dat kan in Nederland ook niet zomaar gebeuren. U kunt alleen gedwongen worden opgenomen als het echt niet anders kan. Hieronder leest u hoe een gedwongen opname plaatsvindt.

Over een gedwongen opname beslist de burgemeester of de rechter. Zij nemen een maatregel: de burgemeester geeft een inbewaringstelling (ibs) af en de rechter een rechterlijke machtiging (rm).

Bent u gedwongen opgenomen, dan mag u het ziekenhuis niet meer zonder toestemming verlaten. Dat betekent niet dat u rechteloos bent. Ook tijdens een gedwongen opname heeft u bepaalde rechten. Meer over die rechten vindt u onder het kopje 'Uw rechten in het psychiatrisch ziekenhuis' bij de downloads op de website van de Stichting PVP.

Over de mogelijkheden om het ziekenhuis tijdens een gedwongen opname toch te verlaten, vindt u informatie onder het kopje 'Ontslag en verlof uit het psychiatrisch ziekenhuis' bij de downloads op de website van de stichting PVP.

1. De inbewaringstelling

Wat is een inbewaringstelling (ibs)?

Een inbewaringstelling (ibs) is een spoedmaatregel om u gedwongen op te nemen in een psychiatrisch ziekenhuis.

Wanneer kan ik een ibs krijgen?

U kunt een ibs krijgen als mensen uit uw omgeving vinden dat u een acuut gevaar voor uzelf, anderen of de omgeving bent. Zij vinden dat u zich daarom moet laten opnemen in een psychiatrisch ziekenhuis, maar u wilt dat niet. Zij benaderen een arts of de politie.

Voorbeeld: U bent al een hele tijd erg depressief. Enige tijd geleden ondernam u een zelfmoordpoging. Mensen uit uw omgeving zijn bang dat u dit weer doet. Uw familie en vrienden zijn niet langer in staat om u in de gaten te houden.

Voorbeeld: Onder invloed van stemmen bedreigt u mensen in uw omgeving. Gisteren gooide u een asbak naar het hoofd van uw vriendin.

Kan ik ook een ibs krijgen als ik al vrijwillig ben opgenomen?

Ja, als u bijvoorbeeld met ontslag wilt, maar uw behandelaar vindt het nog niet verantwoord dat u naar huis gaat. Hij kan een ibs aanvragen, zodat hij u tegen mag houden als u weg wilt gaan. De procedure is dezelfde als hieronder staat. Het ziekenhuis mag u, in afwachting van de beslissing van de burgemeester, voor korte duur vasthouden.

Ook als er sprake is van een noodsituatie en de behandelaar wil u om gevaar af te wenden behandelen, moet hij, als u niet instemt met de behandeling, een ibs aanvragen. Meer daarover leest u onder het kopje 'Uw rechten in het psychiatrisch ziekenhuis' bij de downloads op de website van de Stichting PVP.

Hoe krijg ik een ibs?

Voor de aanvraag van een ibs, moet een arts een geneeskundige verklaring opstellen. De arts, meestal een onafhankelijke psychiater onderzoekt u, voor zover dat mogelijk is. Hij stelt zichzelf de volgende vragen:

- Is er sprake van acuut gevaar?
- Bestaat er een vermoeden dat het gevaar door een psychische stoornis wordt veroorzaakt?
- Is een opname in een ziekenhuis de enige mogelijkheid om het gevaar af te wenden?

De arts stelt de geneeskundige verklaring pas op als hij deze drie vragen allemaal met JA beantwoordt en als ook duidelijk is dat u niet vrijwillig opgenomen wilt worden.

De verklaring gaat naar de burgemeester. Die beslist of er een ibs moet komen. Hij komt u niet zelf bezoeken. Vindt hij dat er een ibs moet komen, dan vult hij een formulier in en ondertekent dit. Dit formulier heet officieel 'beschikking van de burgemeester inhoudende een last tot inbewaringstelling'. U krijgt er een kopie van. U kunt ook uw advocaat om een kopie vragen.

Krijg ik een advocaat?

Ja, de burgemeester zorgt ervoor dat u een advocaat krijgt. Binnen 24 uur nadat hij zijn handtekening op de ibs heeft gezet, meldt hij dit bij de Raad voor Rechtsbijstand. Die Raad wijst u een advocaat toe. De advocaat komt u opzoeken en is er ook als de rechter u komt horen. De bijstand van de advocaat is gratis.

Hoe kom ik in een psychiatrisch ziekenhuis terecht?

Meestal brengt de politie u naar het psychiatrisch ziekenhuis. De politie mag tegen uw wil uw woning binnenkomen en gevaarlijke voorwerpen van u afnemen. De politie mag u ook fouilleren. Gevaarlijke voorwerpen worden bij het ziekenhuis in bewaring gegeven. U krijgt een ontvangstbewijs. De politie neemt wapens en drugs in beslag.

Wie komen te weten dat ik een ibs heb?

De burgemeester informeert uw partner, uw wettelijke vertegenwoordiger en andere naasten over de ibs. Ook stuurt hij een kopie van de ibs en van de geneeskundige verklaring naar de officier van justitie en naar de Inspectie voor de Gezondheidszorg. Meestal komen ook uw huisarts en uw vorige behandelaar te weten dat u een ibs heeft.

Wanneer komt de rechter?

Aan de hand van de papieren beoordeelt de officier van justitie of het terecht is dat u een ibs heeft. Vindt hij de ibs inderdaad terecht, dan schakelt hij de rechter in. Hij verzoekt dan de rechter om de ibs voort te zetten. Zet de rechter de ibs niet voort, dan houdt de ibs op en mag u het ziekenhuis verlaten.

De officier van justitie laat aan de geneesheer-directeur van het psychiatrisch ziekenhuis weten of de rechter wel of niet is ingeschakeld. Is de rechter ingeschakeld dan komt die u horen. Uiterlijk drie werkdagen nadat het verzoek van de officier bij de rechtbank is binnengekomen, hoort de rechter u en beslist of de ibs wordt voortgezet. Valt binnen die termijn een weekend of een feestdag, dan wordt de termijn met één werkdag verlengd. Hoort de rechter bijvoorbeeld op donderdag dat hij over een ibs moet beslissen, dan moet hij dat uiterlijk de maandag daarop doen.

Wat doet de rechter?

De rechter komt u horen. Hij heeft een griffier bij zich die opschrijft wat er wordt gezegd. Uw advocaat is er ook. Hij is er om u te helpen en probeert zo mogelijk aan te tonen dat een ibs niet nodig is. Bij deze hoorzitting is uw behandelaar er ook en eventueel de psychiater die de geneeskundige verklaring heeft opgesteld. Soms zijn er ook nog mensen uit uw naaste omgeving aanwezig.

De rechter stelt zichzelf de volgende vragen:

- Is er sprake van acuut gevaar?
- Bestaat er een vermoeden dat het gevaar door een psychische stoornis wordt veroorzaakt?
- Is een opname in een ziekenhuis de enige mogelijkheid om het gevaar af te wenden?

Voorbeeld: Een andere mogelijkheid om het gevaar af te wenden zou bijvoorbeeld het krijgen van psychiatrische begeleiding thuis kunnen zijn.

De rechter zet de ibs voort als hij de drie vragen met JA beantwoordt en als hij daarnaast ook vaststelt dat u niet vrijwillig opgenomen wilt worden. Om de ibs voort te kunnen zetten geeft hij een 'machtiging tot voortzetting van de ibs' af. Van deze beslissing krijgt u een kopie. Besluit de rechter om de ibs niet voort te zetten dan stopt de gedwongen opname. U bent vrij om het ziekenhuis te verlaten.

Hoe lang duurt een ibs?

Zet de rechter de ibs voort, dan duurt deze nog drie weken. De periode die voorafgaat aan de beslissing van de rechter kan ongeveer een week zijn. In totaal kan het gedwongen verblijf dus ongeveer vier weken duren.

Vraagt men een rechterlijke machtiging (rm) aan terwijl de ibs nog loopt, dan blijft de ibs van kracht tot de rechter een beslissing neemt over de rm-aanvraag. Dit betekent dat uw gedwongen opname in het ziekenhuis door blijft gaan, totdat de rechter de rm-beoordeling heeft gedaan. De totale duur van de ibs kan dan uitlopen tot ongeveer zeven weken. Krijgt u inderdaad een rm opgelegd dan blijft u gedwongen opgenomen.

De burgemeester, de officier van justitie en de rechter zijn bij het volgen van de ibs-procedure gebonden aan precieze termijnen. Die termijnen zijn van belang omdat u anders niet weet waar u aan toe bent. Als u denkt dat er termijnen overschreden worden, overleg dan eerst met uw advocaat of anders met de patiëntenvertrouwenspersoon (pvp).

Hoe kom ik van een ibs af?

Er zijn twee manieren om van een ibs af te komen:

Als de rechter u komt horen, kunt u hem vragen uw ibs niet voort te zetten. Uw advocaat kan u helpen met het verzamelen van argumenten daarvoor. Tegen een ibs kunt u geen hoger beroep of cassatie aantekenen.

U kunt de geneesheer-directeur in een brief vragen om de ibs te beëindigen. U schrijft hierin bijvoorbeeld dat u vindt dat er geen acuut gevaar meer is. De pvp kan u helpen bij het opstellen van deze brief. Binnen twee weken ontvangt u van de geneesheer-directeur een reactie. Hij laat u weten of hij de ibs opheft of laat voortbestaan. Ook schrijft hij hoe hij tot deze beslissing is gekomen. Over een dergelijk ontslagverzoek kunt u meer lezen in onder het kopje 'Ontslag en verlof uit het psychiatrisch ziekenhuis' bij de downloads op de website van de Stichting PVP.

2. De rechterlijke machtiging

Een rechterlijke machtiging (rm) is een beslissing van de rechter om u gedwongen te laten opnemen in een psychiatrisch ziekenhuis. Een rm is geen spoedprocedure zoals de ibs. Een rm wordt aangevraagd als er minder haast is bij een gedwongen opname. Een rechterlijke machtiging heeft ook wel een 'voorlopige machtiging'.

Hoe krijg ik een rm?

Mensen uit uw omgeving vinden dat u moet worden opgenomen voor uw eigen veiligheid of voor de veiligheid van anderen. Maar u wilt zelf niet opgenomen worden. Zij kunnen dan een rm voor u aanvragen.

Voorbeeld: U bent psychotisch en bedreigt uw moeder. Kort geleden heeft u onder invloed van een psychose geprobeerd haar te wurgen. Men is bang dat u nu weer zoiets gaat doen.

Voorbeeld: U lijdt aan schizofrenie en zwerft op straat. Uw huis bent u kwijt en bij familie of vrienden kunt u ook niet meer terecht. U dreigt in een ernstige staat van zelfverwaarlozing te geraken. U eet bijvoorbeeld beschimmeld brood en bent de afgelopen maanden niet meer in bad geweest.

Voorbeeld: U bent manisch-depressief en maakt de laatste tijd zo'n puinhoop van uw leven dat u zonder een opname in het ziekenhuis 'sociaal en maatschappelijk te gronde dreigt te gaan'.

Ook als u al bent opgenomen, vrijwillig of met een ibs, kunt u met een rm te maken krijgen. U kunt ook zelf een rm aanvragen.

Voor een rm moet er een recente geneeskundige verklaring zijn. Bent u nog niet opgenomen dan stelt een onafhankelijke psychiater deze verklaring op. Dat is een psychiater bij wie u de laatste tijd niet onder behandeling was. Bent u al opgenomen, dan stelt de geneesheer-directeur de geneeskundige verklaring op. Als de geneesheer-directeur bij uw behandeling betrokken is (geweest) dan laat hij de geneeskundige verklaring opstellen door een onafhankelijke psychiater. De psychiater onderzoekt u en beantwoordt de volgende vragen:

- Is er sprake van gevaar?
- Wordt het gevaar veroorzaakt door een psychische stoornis?
- Is een opname in een ziekenhuis de enige mogelijkheid om het gevaar af te wenden?

Als de psychiater deze drie vragen allemaal met JA beantwoordt en als duidelijk is dat u niet wilt blijven of vrijwillig opgenomen wilt worden, stelt hij een geneeskundige verklaring op. Die verklaring gaat samen met het verzoek om een rm naar de officier van justitie. De officier stuurt de papieren door naar de rechter, tenzij hij de rm niet nodig vindt.

Krijg ik een advocaat?

Ja, via de Raad voor Rechtsbijstand krijgt u een advocaat toegewezen. De advocaat is aanwezig als de rechter u komt horen. De advocaat zoekt u van te voren op om alles te bespreken. De bijstand van de advocaat is gratis.

Wat doet de rechter?

De rechter roept u op voor een hoorzitting. De rechter hoeft u niet in de rechtszaal te horen. Hij kan ook naar u toe komen, bijvoorbeeld naar het ziekenhuis of bij u thuis. Tijdens de hoorzitting schrijft een griffier op wat er wordt gezegd. Uw advocaat is er dan ook bij.

De rechter kan de volgende personen oproepen om bij de hoorzitting aanwezig te zijn:

- degene die de rm heeft aangevraagd;
- de psychiater die de geneeskundige verklaring opstelde;
- uw behandelaar;
- uw partner.

De rechter kan ook nog getuigen en deskundigen oproepen. U kunt de rechter daar ook om vragen. Een deskundige kan een onafhankelijke psychiater zijn die zijn mening zal geven over de rm. Dit onderzoek heeft een 'contra-expertise'.

De rechter stelt zichzelf dezelfde drie vragen als de psychiater. Hij geeft een rm af als hij de drie vragen met JA beantwoordt en vaststelt dat u niet vrijwillig opgenomen wilt worden.

Wanneer beslist de rechter?

De rechter beslist zo snel mogelijk. Bent u al opgenomen dan beslist hij gewoonlijk binnen drie weken nadat hij de papieren van de officier ontving. Bent u onvrijwillig in het ziekenhuis, bijvoorbeeld met een ibs, dan loopt uw gedwongen opname door tot de rechter heeft beslist.

Wie komen te weten dat ik een rm heb?

U krijgt een kopie van de rm. Verder krijgen de volgende personen/instellingen een kopie: het ziekenhuis, uw advocaat, uw partner, degene die de rm heeft aangevraagd, de wettelijke vertegenwoordiger, de huisarts, uw vorige behandelaar, de officier van justitie en de inspectie.

Hoe kom ik in het psychiatrisch ziekenhuis terecht?

Als u nog niet bent opgenomen, dan gebeurt dat binnen twee weken na de beslissing van de rechter. U wordt overgebracht naar het ziekenhuis op dezelfde wijze als bij een ibs.

Kan een machtiging vervallen?

Ja, als u binnen twee weken na de beslissing van de rechter niet bent opgenomen vervalt de rm.

Hoe lang duurt een rm?

De rm duurt maximaal een half jaar maar kan ook voor kortere tijd worden afgegeven. Deze rm wordt de voorlopige rm genoemd. Is de periode van deze rm voorbij, dan kan de rechter de rm steeds met maximaal een jaar verlengen. Een verlenging heet officieel een 'rechterlijke machtiging tot voortgezet verblijf'. Hebt u vijf jaar achterelkaar een rm gehad, dan mag de rechter de rm steeds met maximaal twee jaar verlengen.

3. Na de rechterlijke machtiging: ontslag of verlenging

Als de rm ten einde loopt en het gaat beter met u, zijn er twee mogelijkheden:

- Er gebeurt verder niets. De rm loopt gewoon af: u mag het ziekenhuis verlaten.
Misschien wilt u de opname vrijwillig voortzetten. Dat kan als uw behandelaar dat ook nodig vindt;
- De behandelaar vindt het nog niet verantwoord dat u naar huis gaat. Het ziekenhuis kan dan een verlenging van de rm aanvragen.

Hoe krijg ik een verlenging?

De procedure is vrijwel dezelfde als bij de eerste (voorlopige) rm. Gewoonlijk stelt de geneesheer-directeur ongeveer zes weken voordat uw rm afloopt een geneeskundige verklaring op. Is de geneesheer-directeur bij uw behandeling betrokken (geweest), dan laat hij de geneeskundige verklaring opstellen door een onafhankelijke psychiater. Die verklaring stuurt hij naar de officier van justitie. Ook stuurt hij een kopie van uw behandelingsplan, een verslag van uw geestelijke en lichamelijke toestand en het verloop van uw behandeling naar de officier. De officier schakelt vervolgens de rechter in. Die beslist binnen vier weken over een verlenging.

Stuurt de officier de papieren naar de rechter voordat uw lopende rm is afgelopen, dan duurt uw onvrijwillig verblijf voort totdat de rechter een beslissing heeft genomen over de verlenging. Dit betekent dat uw gedwongen opname in het ziekenhuis door blijft gaan, totdat de rechter de rm-beoordeling heeft gedaan.

Het kan ook voorkomen dat u pas na afloop van de oude rm met een verlengingsprocedure wordt geconfronteerd. In dat geval verblijft u in de tussentijdse periode op vrijwillige basis in het ziekenhuis.

4. De rechterlijke machtiging op eigen verzoek

Waarom een rm op eigen verzoek?

Dat u voor uzelf een rm kunt aanvragen lijkt wellicht wat vreemd omdat het over een gedwongen opname gaat. Maar het kan wel. U vraagt dan zelf aan de officier van justitie om een gedwongen opname. Een rm op eigen verzoek is bedoeld als u van zichzelf weet dat de motivatie tijdens een vrijwillige opname verdwijnt. Met een rm op eigen verzoek mag men u tegen uw zin vasthouden, als u het ziekenhuis wilt verlaten. Voor een rm op eigen verzoek moet er sprake zijn van een psychische stoornis en van gevaar. Ook moet de opname de enige mogelijkheid zijn om het gevaar af te wenden.

Voorbeeld: U bent verslaafd en wilt opgenomen worden om af te kicken. U weet vooraf dat u het tijdens de opname zó moeilijk zult hebben dat u weg wilt. Maar u weet ook dat u achteraf spijt krijgt als u weggegaan bent. Een rm op eigen verzoek verhindert dan dat u vertrekt.

Hoe vraag ik een rm op eigen verzoek aan?

Samen met de psychiater van het ziekenhuis waar u behandeld wilt worden, stelt u een behandelingsplan op. Dit behandelingsplan stuurt u samen met een geneeskundige verklaring van de psychiater naar de officier van justitie. U schrijft aan de officier dat u een rm wilt en vermeldt in welk psychiatrisch ziekenhuis u gedwongen wilt verblijven. De geneeskundige verklaring die u naar de officier stuurt, mag niet ouder dan 7 dagen zijn. Ook uw mentor of curator kan - met uw toestemming - een rm voor u aanvragen.

Hoe lang duurt een rm op eigen verzoek?

Een rm op eigen verzoek duurt minstens zes maanden en hoogstens een jaar. Een rm op eigen verzoek kent geen verlenging. Vindt uw behandelaar dat ook nodig, dan kunt u wel vrijwillig in het ziekenhuis blijven. De behandelaar kan ook een voorlopige machtiging aanvragen.

5. De voorwaardelijke machtiging

U kunt ook met een voorwaardelijke machtiging gedwongen worden opgenomen.

In een voorwaardelijke machtiging legt de rechter vast wat u moet doen om te voorkomen dat u gedwongen wordt opgenomen in een psychiatrische instelling. Als u zich niet aan de voorwaarden houdt of als er toch nog sprake is van gevaar, kunt u gedwongen worden opgenomen. Een voorwaarde is bijvoorbeeld dat u regelmatig uw medicijnen gebruikt.

Meer informatie over de voorwaardelijke machtiging vindt u onder het kopje 'De voorwaardelijke machtiging in de psychiatrie' bij de downloads op de website van de Stichting PVP.

6. Zelfbinding

Zelfbinding is bedoeld voor mensen met een psychische aandoening, die weten dat ze goede en slechte perioden hebben. U kunt samen met een psychiater bindende afspraken maken over waar u wilt worden opgenomen en hoe u behandeld wilt worden als het slechter met u gaat. Deze afspraken legt u vast in een zelfbindingsverklaring. Gaat het dan slechter met u, dan behandelt men u volgens de verklaring. U kunt uw toestemming dan niet meer intrekken. De rechter kan uw zelfbindingsverklaring omzetten in een zelfbindingsmachtiging. U kunt dan gedwongen worden opgenomen. Meer informatie over zelfbinding vindt u onder het kopje 'Zelfbinding in de psychiatrie' bij de downloads op de website van de Stichting PVP.

7. Ongedaan maken van een rechterlijke machtiging

Als u een rm ongedaan wilt maken, kunt u het volgende doen.

U kunt aan uw behandelaar vragen om uw rm op te heffen. Wil deze dat niet, dan kunt u een brief schrijven aan de geneesheer-directeur van het ziekenhuis. In deze brief vraagt u om uw rm op te heffen. U kunt als de geneesheer-directeur uw verzoek afwijst, uw verzoek voorleggen aan de rechter. Meer over dit verzoek leest u onder het kopje 'Ontslag en verlof uit het psychiatrisch ziekenhuis' bij de downloads op de website van de Stichting PVP.

Bent u opgenomen met een zelfbindingsmachtiging dan geldt er een andere procedure. Hierover leest u meer onder het kopje 'Zelfbinding in de psychiatrie' bij de downloads op de website van de Stichting PVP.

U kunt in cassatie gaan bij de Hoge Raad. De Hoge Raad is de hoogste rechterlijke instantie in Nederland. De leden ervan zijn rechters en zij beoordelen of lagere rechters hun werk goed hebben gedaan. De leden van de Hoge Raad gaan niet na of de feiten kloppen. Zij controleren bijvoorbeeld niet of er wel echt gevaar dreigde toen u de rm kreeg. De leden komen ook niet met u praten. Zij beoordelen het cassatieberoep aan de hand van de papieren. Uw advocaat kan u vertellen of u in aanmerking komt voor cassatie en welke kosten er aan verbonden zijn.

8. Recht op schadevergoeding

Een gedwongen opname verloopt via allerlei procedureregels. De burgemeester, de officier van justitie en de rechter moeten zich aan die regels houden. Als zij zich niet aan de regels hebben gehouden en u heeft daar schade van ondervonden, dan kunt u bij de rechter een verzoek om schadevergoeding indienen. Aan deze procedure zijn kosten verbonden. Uw advocaat kan u meer vertellen over de mogelijkheden.

9. Meer informatie

Hebt u na het lezen van deze informatie nog vragen over de gedwongen opname in het psychiatrisch ziekenhuis, dan kunt u uw behandelaar of de verpleging om informatie vragen. Ook de patiëntenvertrouwenspersoon kan u informatie en advies geven.

U kunt kijken op de website www.pvp.nl of bellen of mailen met de landelijke helpdesk van de Stichting PVP. Zij kunnen u verder helpen. Neem contact op met de Helpdesk PVP via T 0900 4448888 of via helpdesk@pvp.nl